

ORIGINALI MONOGRAFIJA APIE LIETUVOS AUDITO SISTEMOS KŪRIMO PROBLEMAS

Auditas yra nepriklausomas įmonės, įstaigos ar organizacijos finansinės atskaitomybės patikrinimas ir išvados pateikimas, kai nurodoma, ar finansinė atskaitomybė visais reikšmingais atžvilgiais teisingai parodo įmonės finansinę būklę, veiklos rezultatus ir pinigų srautus. Auditas yra vienas iš svarbiausių ir patikimiausių ekonominės informacijos šaltinių. Jo teikiama informacija yra tiksli, tikra, objektyvi, patikima, turi didelę įrodomąją galią. Šią informaciją naudoja tiek išorės (bankai, tiekėjai, pirkėjai, investuotojai, valdžios institucijos ir kt.), tiek įmonės vidaus vartotojai (vadovybė, darbuotojai), ji padeda spręsti konkrečius uždavinius, priimti svarbius sprendimus. Audito vaidmuo šiuolaikiniame sudėtingame ir dinamiskame verslo pasaulyje nuolat didėja. Jis apsaugo nuo įvairių manipuliacijų, apgaulių, finansinės atskaitomybės klastojimų ir prisideda prie ekonominio stabilumo užtikrinimo. Manoma, kad be audito negali būti perspektyvi jokia veikla, kad neatliekant audito susidaro didesnių nuostolių, negu tie, kurie atsiranda pažeidus kitas valdymo sistemos funkcijas.

Įvairias audito problemas nagrinėjo daugelis užsienio autorių. Jų darbuose daugiausia dėmesio skiriama auditui organizuoti ir atlikti pagal tarptautinius audito standartus ir konkrečių šalių įstatymus ir kitus norminius aktus. Lie-

tuvos audito sistemos kūrimo ir plėtros problemos iki šiol išnagrinėtos nepakankamai. Nuoseklus audito sistemos kūrimas prasidėjo atkūrus Lietuvos nepriklausomybę ir formavosi ne evoliucionuodamas, o pagal kitų šalių pavyzdį. Todėl, kuriant Lietuvos audito sistemą, reikėjo spręsti specifinius klausimus, būdingus tik Lietuvos auditui. Nors dabar Lietuvos audito sistema iš esmės jau sukurta, tačiau yra nemažai problemų, su kuriomis susiduria Lietuvos nepriklausomi atestuotieji auditoriai ir jų klientai (audito procedūrų taikymo, įrodymų rinkimo, auditorių profesinės etikos laikymosi, klientų lūkesčių tenkinimo, audito kainos ir kt.).

Daugelis Lietuvos audito teorijos ir praktikos problemų nagrinėjamos prof. habil. dr. Vaclovo Lakio monografijoje „Audito sistema: raida ir problemos“, kurią 2007 metais išleido Vilniaus universiteto leidykla.

Monografiją sudaro 12 skirsnių. Pirmame skyriuje nagrinėjamos audito atsiradimo prie-
laidos ir klasifikavimas, pagrindžiama audito skirstymo į išorės ir vidaus būtinumą. Antras skyrius skirtas audito atsiradimo ir raidos Lietuvoje nuo 1918 metų iki šių dienų apžvalgai. Analizuojami trys audito raidos etapai (1) 1918–1940 m.; 2) 1945–1990 m. ir 3) nuo 1990 m. iki šiol). Trečiame, ketvirtame ir penktame skyriuose nagrinėjama vidaus kontrolės vieta audito sistemoje, organizavimo ir taikomų metodų ypatumai ir svarbiausių ūkio subjektų veiklos sričių vidaus kontrolė. Šeštas skyrius

Vaclovas Lakis. Audito sistema: raida ir problemos (2007) – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007, 386 p., ISBN 978-99558-33-054-7, UDK 657.6 La–162.

skirtas vidaus audito planavimo, atlikimo, rezultatų apibendrinimo ir įforminimo klausimams spręsti. Septintame – dvyliktame skyriuose nagrinėjamos išorės audito problemos. Daugiausia dėmesio skiriama audito reglamentavimui ir svarbiausių ūkinių operacijų ir finansinės atskaitomybės straipsnių audito metodikoms tobulinti.

Monografijoje pirmą kartą išnagrinėta kontrolės sistema tarpukario Lietuvoje ir jos keitimosi į audito sistemą galimybės. Autorius išnagrinėjo ir kritiškai įvertino administracinio komandinio ūkio valdymo sąlygomis veikusios kontrolės sistemos ypatumus. Nemažai dėmesio skiriama audito sistemos raidai Lietuvoje atkūrus nepriklausomybę. Vertinga yra tai, kad prof. V. Lakis, vertindamas dabartinę audito būklę, lygina ją su auditu užsienio šalyse.

Monografijoje visos audito sistemos grandys, t. y. nepriklausomas auditas, valstybinis auditas ir vidaus auditas, nagrinėjamas kaip viena visuma, nes visos jos sąveikauja. Autorius įrodo, kad neįmanoma nubrėžti aiškios skiriamosios šių grandžių linijos, nes tiek teoriškai, tiek praktiškai jos yra glaudžiai susijusios.

Prof. V. Lakis monografijoje nurodo, kad nepriklausomos Lietuvos audito sistema iš esmės jau sukurta, yra neblogo norminė bazė, įsteigtos reikiamos institucijos. Tačiau autorius pabrėžia audito tobulinimo būtinybę dabartinėmis globalizacijos ir padidėjusio verslo sudėtingumo sąlygomis. Ypač svarbios ir spręstinos audito procedūrų racionalizavimo, klientų lūkesčių ir jų tenkinimo galimybių problemos. Spręsti šias problemas ir nuolat tobulinti visus audito sistemos elementus svarbu todėl, kad audito rezultatais domisi įvairūs informacijos vartotojai (valdžios institucijos, akcininkai, bankai, tiekėjai, pirkėjai, profesinės sąjungos, darbuotojai ir kt.).

Autorius visapusiškai išnagrinėjo auditorių atsakomybės problemas, auditorių ir audituo-

jamųjų santykius, audito metu surinktos informacijos geresnę panaudojimą ir pateikė siūlymų, kaip tobulinti auditinę veiklą ir gerinti jos kokybę.

Prof. V. Lakis išsamiai aprašė pradinių liukčių atliekant pirmąjį auditą metodiką. Daug dėmesio skiriama veiklos tęstinumo ir pobalsinių įvykių auditui.

Vidaus ir išorės auditoriams bus naudinga susipažinti su knygoje nagrinėjama finansinės atskaitomybės iškraipymo būdais bei apgaulių audito ypatumais. Ypač išsamiai nagrinėjama turinės žalos nustatymo problema.

Svarbią reikšmę turi autorius išnagrinėti ilgalaikio turto, investicijų, atsargų, pirkėjų įsiskolinimo, pinigų, ilgalaikių ir trumpalaikių įsipareigojimų audito teorijos ir praktikos klausimai.

Prof. V. Lakis monografijoje daug dėmesio skiria įmonių vidaus kontrolės sistemos kūrimui, jos veikimui ir tobulinimui. Jis nurodo, kad vidaus kontrolė gali tinkamai veikti tik tam tikromis sąlygomis. Tai vadovų filosofija ir vadovavimo stilius, organizacinė įmonės struktūra, įgaliojimų ir atsakomybės nustatymas, vertinimo rodikliai, tinkama apskaita, sankcionavimas ir pareigų atskyrimas, fizinė turto apsauga (p. 86). Tai ne vidaus kontrolės sąlygos, o elementai. Daugelis autorių vadovų filosofiją ir vadovavimo stilių, įmonės organizacinę struktūrą priskiria prie kontrolės aplinkos elemento, o apskaitos sistemą ir fizinę turto apsaugą laiko savarankiškais vidaus kontrolės sistemos elementais. Beje, autorius monografijos 119 puslapyje teisingai nurodo penkis vidaus kontrolės sistemos elementus: kontrolės aplinką, kontrolės rizikos vertinimą, informacinę sistemą, kontrolės veiksmus ir kontrolės stebėseną. Jis pažymi, kad kontrolės aplinka apima valdymo ir vadovavimo funkcijas bei aukščiausio lygio vadovybės ir vadovų požiūrį, žinias ir veiksmus, susijusius su įmonės vidaus kontrole. Taigi reikėtų tiksliau atskirti vidaus

kontrolės sistemos elementus nuo kontrolės funkcionavimo sąlygų.

Viena iš svarbiausių šiuolaikinių audito problemų, dėl kurios pažeidimų kyla kitų sunkumų, yra auditorių etika. Monografijos autorius atliko auditorių profesinės etikos reikalavimų lyginamąją analizę pagal Tarptautinį buhalterinių profesionalų etikos kodeksą, *Intosai* audito standartų komiteto profesinės etikos kodeksą, Lietuvos Respublikos audito įstatymą ir Lietuvos auditorių rūmų auditorių profesinės etikos kodeksą, Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės pareigūnų tarnybinės etikos kodeksą (p. 198). Autoriui reikėjo daugiau dėmesio skirti Lietuvos auditorių profesinės etikos kodekso kritinei analizei, nes šiame kodekse yra nemažai netikslumų ir neatitikčių, palyginti su Lietuvos audito įstatymu ir nacionaliniais audito standartais.

Kita šiuo metu labai svarbi problema, kuri svarstoma visose Europos Sąjungos valstybėse, auditorių ir audito įmonių viešosios priežiūros sistema. Monografijos atskirose dalyse užsimenama apie šią problemą, tačiau išsamiau ji nenagrinėjama, neteikiama siūlymų, kaip sukurti Lietuvoje veiksmingą auditorių ir audito

įmonių viešosios priežiūros sistemą, kokia institucija turėtų ją atlikti, kokia turėtų būti jos struktūra, kokius metodus ir priemones ji turėtų naudoti ir kt.

Prof. V. Lakis, rašydamas monografiją, panaudojo labai daug informacijos šaltinių. Jis citavo ir vertino lietuvių, anglų, lenkų, rusų autorių darbus. Daug dėmesio skiriama Europos Sąjungos direktyvų, tarptautinių audito standartų, tarptautinių apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartų, Lietuvos Respublikos įstatymų svarbiausių nuostatų, susijusių su vidaus ir išorės nepriklausomo audito sistemomis, analizei. Monografijos pabaigoje pateikiamas išsamus naudotos literatūros sąrašas.

Pažymėtina, kad monografijoje yra pareikšta autoriaus asmeninė nuomonė, naujų originalių minčių ir idėjų, kaip organizuoti ir tobulinti Lietuvos vidaus ir išorės auditą.

Prof. V. Lakio monografija yra svarus įnašas į Lietuvos apskaitos ir audito mokslo teoriją ir praktiką. Ji naudinga išorės ir vidaus auditoriams, aukštųjų mokyklų dėstytojams ir studentams, visiems besidomintiems Lietuvos audito sistemos plėtra.

Prof. habil. dr. Jonas Mackevičius

AN ORIGINAL MONOGRAPH ABOUT PROBLEMS OF THE DEVELOPMENT OF THE LITHUANIAN AUDITING SYSTEM

Prof. Habil. Dr. Jonas Mackevičius

Summary

Auditing plays a very important role in economics. The fast economic development, global economic integration, increasing competition in every sphere of life greatly influence auditing.

Prof. Vaclovas Lakis' monograph "Auditing System: Problems and Development" discusses all types of auditing: independent audit, state audit and internal audit, which are discussed as a sustainable system because

all of them are closely interrelated. Lithuania overtook the auditing septum, organization and ways of performing it from other countries together with their advantages and disadvantages. Therefore, the monograph investigates problems characteristic of the world auditing system. The monograph is particularly helpful for external and internal auditors, accountants, enterprise managers, teachers and university students.